

A Somogyi-könyvtár polcairól

A munka kaszárnyája

Kilencven éve, 1928 novemberében fejeződött be Szegeden a két háború közti időszak országosan is egyik legjelentősebb sztrájkja. A Szegedi Kenderfonógyár Rt. munkásai 46 napon át tartó munkabeszüntetéssel 5% béremelést értek el – a kért 25% helyett. A gyár vezetése utóbb szigorú „Munkás-tizparancsolat”-ban foglalta össze a dolgozók kötelezettségeit.

„Nemcsak a rossz bérezés, hanem a gyárban uralkodó, az ott dolgozók életét és helyzetét minden vonatkozásban megkeserítő lehetetlen állapotok tették nemkívánatos munkahellyé a Szegedi Kenderfonót. A hivatalosan 9 és fél óras munkaidő rendszeresen 10-12 órássá növelése, 10-12 éves gyermeklányok napi 9-10 óras foglalkoztatása, egészségtelen munkakörülmények, durva, tetteges bántalmazásig elfajuló bánásmód, apró késések, vagy a munkafegyelem megsértése címén (...) eszközölt pénzbírságok: ez a Szegedi Kenderfonó munkáspolitikájának kelléktára” – olvasható Szilágyi Gábor, Káposztás István: A Szegedi Kenderfonógyár története 1877 – 1977 című könyvében (XI. A gyár munkásságának helyzete 1920 – 1933 között. Szeged, 1976).

A fenyegető munkanélküliség, nyomorúságos életviszonyok, alacsony bérezés miatt már korábban (1922-ben '27-ben és '28 nyarán) is sztrájkba léptek a kendergyáriak. Az 1928. október 11-én kitört sztrájkot a 25 százalékos béremelést követelő vasmunkások indították el. „Csütörtökön reggel 750 munkás sztrájkba állt a kenderfonógyárban” adta hírül másnap a Délmagyarország. A robbanást kiváltó szikra a pótmunkát megtagadó két terem dolgozóinak megbüntetése volt. A munkások „sérelmüket bizalmas gyűlés elé vitték, amelyen úgy határoztak, hogy a megbüntetett munkásokkal a gyár összes munkásai szolidaritást vállalnak és miután béremelést sem kaptak, abbahagyják a munkát. Így is történt és csütörtök reggel megállt a munka, a gyár környéke elnéptelenedett. A sztrájkoló munkásság el van szánva, hogy a végsőkéig kitart.”

A munkabeszüntetésről az Új Március című folyóirat novemberi száma is beszámolt: „A sztrájkra a tűrhetetlenül alacsony munkabér és a rendkívül

egészségtelen munkaviszonyok szolgáltatnak közvetlen okot, (...) a porral teli levegő rövid időn belül tönkreteszi az ott dolgozó munkásnők tüdejét, és a rossz kereset melletti hiányos táplálkozás csak siettetí a tüdővész pusztítását.”

A gyár vezetése mereven elzárkózott a követelések teljesítése elől. Az üzemben előfizetett ebédek kiosztását megtiltotta, a bentlakó munkásokat (és családjukat) kilakoltatással, illetve a városból való kitoloncolással fenyegette meg. A hátralékos béreket sem fizette ki: a nélkülöző munkásnők gyermekeikkel a városházára vonultak (mintegy százfős küldöttséget alkotva), hogy a polgármester közbenjárását kérjék („Sztrájkoló munkásasszonyok monstre küldöttsége Pálffy tanácsnoknál” (Délmagyarország, 1928. október 21.). Pálffy József „azonnal érintkezésbe lépett a gyár igazgatóságával. Faragó Lajos igazgató kereste fel Pálffy tanácsnokot hivatalában, azonban tárgyalásaik eredménytelenek maradtak.”

Az éhezés, a csekély sztrájksegély, a fenyegetettség, a bérkövetelések teljesülésébe vetett remény elvesztése a 26. napon megtörte a dolgozók ellenállását: november 6-án nagy részük munkába állt. Három osztály mintegy száz munkása még kitartott, lelkesítésükre Kéthly Anna szociáldemokrata országgyűlési képviselő mondott beszédet a Hétvezér utcai munkásotthon nagytermében.

A sztrájk 46 napi küzdelem után, november 26-án véget ért. Az eredetileg kért 25 százalékos béremelés helyett mindössze 5 százalékot sikerült elérni.

Az alkalmazottakat keményen kézben tartó Szegedi Kenderfonógyár Rt. vezetése néhány évvel később szükségét érezte, hogy (ószövetségi mintából merítve) „Munkás-tizparancsolat” formájában szabja meg a dolgozók kötelezettségeit. Az 1943-ban kiadott, 8 oldalas, tenyérnyi füzetke a mózesi kőtáblákhoz hasonlóan, tíz pontban rögzítette a balesetvédelemre, hiányzásra, szabadságra, késésre, munkaidőre, áthelyezésre, szolgálati útra, gyári vagyona és büntetésekre vonatkozó szabályokat. (A dokumentum egy példányát a Somogyi-könyvtárban őrzik.)

A hetedik, Fegyelem című parancsolat így kezdődik: „A gyárat mindenki tekintse a munka kaszárnájának, ahol a munkások katonás fegyellemmel kötelesek végezni munkájukat. Fegyelmi vétségek a legszigorubb megtorlást

vonják maguk után. Legsúlyosabb fegyelmi vétségnek számít, ha a munkás valamelyik felettesével szemben tiszteletlen, vagy vele szembeszáll. Ilyen viselkedésnek elbocsátás a következménye.”

Nyilas Péter

A gombolyító osztály munkásai, 1921

**A kendergyár gombolyító osztályának dolgozói 1921-ben. A felső két sorban gyermekmunkások
(A Szegedi Kenderfonógyár története 1877-1977)**

